

ТЕМА 3. ПРОЦЕС І НАСЛІДКИ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ

3.1. Політична корупція у світі

3.2. Особливості політичної корупції в різних сферах

3.3. Наслідки політичної корупції

3.4. Політична корупція в Україні

3.1. Політична корупція у світі

Політична корупція, за висновками вітчизняних і зарубіжних експертів, є наслідком вад політичних режимів, що допускають політичну конкуренцію, насамперед дефектності та дисфункційності відповідного політичного режиму. Перш за все, це стосується гібридних політичних режимів, що суміщають **ознаки демократії та слабкого, неконсолідованого авторитаризму**.

Дефектність виявляється у **нездатності політичного режиму функціонувати відповідно до встановлених ним самим правил**, зокрема конституції і законодавства. Проявами цього є, наприклад, фальсифікація виборчого процесу; зокрема незаконне відсторонення кандидатів чи партій від участі в них; адміністративний тиск на його перебіг; перешкоджання змаганням ідей (чи обмеження поля для його реалізації у ЗМІ) тощо.

Дисфункційність виявляється у нездатності демократії забезпечувати прийнятний для суспільства рівень справедливості, тобто сприяти зменшенню рівня соціальної нерівності, захищати більшість громадян від економічної експлуатації, соціальної дискримінації та політичного пригноблення, забезпечувати оптимальний рівень доступу до благ культури і освіти тощо. Інакше кажучи, **демократія перестає служити суспільству – “демосу” і деградує у механізм легітимації та закріплення майнового та владного статус-кво пануючих кіл** [1].

В умовах, коли політика перетворюється на різновид дохідного бізнесу, рентопошукова поведінка стає визначальним фактором функціонування центрів адміністративної та політичної влади. У цій ситуації політична корупція стає неминучою.

Політична корупція передбачає зловживання владою з боку політичних лідерів для особистої вигоди. Масштаб проблеми може бути надзвичайним. Одним із найбільш корумпованих лі-

дерів світу вважають Мохамеда Сухарто з Індонезії, який нібито привласнив до 35 млрд дол. у країні з ВВП менше 700 дол. на душу населення.

Останні публікації в галузі політичної корупції розглядають **взаємозв'язок між демократією і корупцією**. Вважається, що **демократизація погіршує корупційну поведінку в бідних країнах**. Це пояснює, чому багато пострадянських країн, такі як Україна, фактично стикнулися з більшим рівнем корупції після того, як країни почали рухатися в напрямі демократичних інституційних рамок.

Однак і для **більш багатих країн**, де панує демократія, **корупція є проблемою**. Зокрема, у США все більше і більше в сучасному суспільстві тих, хто обраний на певну посаду, щоб служити інтересам народу, але насправді вони підкуплені тими, хто має особливі інтереси в тому, щоб будь-яке нове законодавство було запроваджено на користь певного бізнесу та їх ідеалів.

Одним із найбільших елементів у США, які сприяють корупції, є **процедура того, яким чином політики фінансують свої виборчі кампанії**. Сутність оптимального способу виграти вибори полягає в тому, щоб ім'я кандидата було відоме людям. А це потребує фінансування. Ті, хто має особливі інтереси, а також корпорації охоче фінансують політичну кампанію в обмін на лояльність політичного діяча. Мало того, що ті, хто мають особливі інтереси та корпорації оплачують шлях політичного діяча до його посади (за допомогою реклами, рекламних щитів і ефірного часу), ці контакти можуть бути корисними і в найближчому майбутньому для посадовців. Вони можуть **обіцяти кандидату добре оплачувану роботу як лобісту, як тільки він або вона залишає свій пост**. Таким **прикладом** є колишній спікер Палати представників Денніс Хастерт, який приєднався до багатомільйонної лобістської фірми Дікстейн Шапіро незабаром після того, як покинув Конгрес. Після тривалого періоду часу політики стають настільки залежними від особливих інтересів, що вони з метою збереження своєї кар'єри не сміють робити нічого іншого, крім того, що приносить користь тільки тим, хто представляє особливі інтереси, адже не варто "кусати руку, яка годує їх".

Приклади політичної корупції в США є доволі поширеними. Так, президент США **Дональд Трамп** у 2015 р. указав на

те, що він надавав ресурси, коли йому телефонували політики, а потім, через два-три роки, коли йому було щось потрібно – вони йому це давали.

Його опонент з демократичної партії, **Гілларі Клінтон**¹⁰, також втягнута у низку скандалів, які пов'язані з політичною корупцією. Уперше Клінтони були звинувачені в корупції в 1994 р., коли Г.Клінтон інвестувала одну тисячу доларів в сировинно-товарну біржу м. Чикаго і менш ніж за рік отримала прибуток у понад 10 тис. відсотків. Крім того, сімейство Клінтонів мають багато претензій з боку громадськості стосовно їх благодійної організації, яка, як вважається, зробила їх багатими, але яка є нелегальною [19].

The Wall Street Journal на початку 2015 р. публікував матеріали про багатогранні зв'язки Г.Клінтон із корпораціями. Чарльз Ортелія, колишній фінансовий аналітик Уолл-стріт, надав свою аналітику з доведенням **фальшивості філантропії** фонду Клінтонів. Згідно зі своїм статутом Clinton Foundation – це некомерційна корпорація, заснована в 1997 р., займається фінансуванням філантропічної діяльності в таких галузях, як всесвітня охорона здоров'я, ліквідація наслідків стихійних лих, права жінок, економічне зростання і зміни клімату. Фонд був створений незабаром після того, як Білл Клінтон вдруге посів крісло президента США. Тут присутній **конфлікт інтересів**, але частково його вдалося пом'якшити за рахунок того, що головою фонду стала Г.Клінтон. Наступного разу конфлікт інтересів виник у 2009 р., коли Г.Клінтон повинна була зайняти пост державного секретаря США. Хоча вона погодилася відокремити свою діяльність у Державному департаменті від діяльності фонду, проте підозри, що подекуди ці два напрями перетинаються, залишилися. Фонд Клінтонів зареєстрований як громадська благодійна організація, з **особливо привілейованим статусом**. Зокрема, ця організація **не підконтрольна органам нагляду за розкраданнями**, на відміну від багатьох інших приватних благодійних структур. Фонд не займається роздачею грантів, він сам за необхідності наймає персонал для вирішення благодійних завдань і оплачує пов'язані з цим витрати, тобто гроші залишаються в організації. Однак це

¹⁰Гілларі також відома за свої вигадки. Починаючи з неправдивих заяв стосовно того, що її назвали на честь Едмунда Гілларі, новозеландського альпініста, який уперше піднявся на вершину Евересту в 1953 р. Справа в тому, що вона народилася за шість років до підйому, коли про альпініста ще не було відомо. Але найбільш поширеною вигадкою екс-першої леді є історія про те, як вона тікала від снайперів у Боснії, коли її там зустрічали з почестями.

лише вершина айсберга. Є ще **підконтрольні структури**, найбільш важливі з них “Ініціатива Клінтонів стосовно доступу до системи охорони здоров’я” (Clinton Health Access Initiative) і “Глобальна ініціатива Клінтонів” (Clinton Global Initiative), а також закордонні філії фонду. Крім того, фонд бере участь у різних міжнародних благодійних проєктах не як донор, а як керуюча структура. Усе це в сукупності називається “**Благодійна мережа Клінтонів**” (Clinton Charity Network) [5].

Загальна сума коштів, отримана фондом від різних донорів за роки його існування, дорівнює **приблизно 2 млрд дол.** – це без урахування того, що фонд керував багатьма проєктами, у які вкладалися гроші інших американських і міжнародних фондів. Відповідно до підрахунків Ч.Ортелія за період 2010–2014 рр. **225 млн дол. “розчинилися в повітрі”**. А головне – із цієї суми не були заплачені податки в американську скарбницю. Близько **40% всіх надходжень до фонду Клінтонів – з-за кордону**. За різними оцінками, поки Г.Клінтон перебувала на посаді державного секретаря, фонд отримав з-за кордону **від 34 до 68 млн дол.** Крім того, зарубіжні донори за чотири роки безпосередньо направили 60 млн дол. на реалізацію проєктів, які вже підтримувалися фондом Клінтонів [5].

Говорячи про **внутрішніх спонсорів фонду**, то слід, насамперед, назвати **банки** Уолл-стріт і ті корпорації, інтереси яких Г.Клінтон просувала на міжнародній арені, коли перебувала на посаді державного секретаря. У цілому Г.Клінтон сприяла шести десяткам американських корпорацій і банків. Ч.Ортелія підкреслює, що банки і корпорації висловлюють свою “подяку” не тільки у формі пожертвувань до фонду, а й шляхом передавання солідних сум особисто Клінтонам, які оформлюються як “гонорари” за виступи і лекції. За час перебування на посаді державного секретаря Г.Клінтон **отримала 26 млн дол.** (у середньому по 250 тис. за одну “лекцію”) [5].

Найбільшими іноземними донорами фонду Клінтонів виявилися багато країн Близького і Середнього Сходу. На першому місці Саудівська Аравія. Далі йдуть Бахрейн, Марокко, Катар, Кувейт, Оман, Бруней, ОАЕ. Відомо, що фонд Клінтонів – найпотужніший лобіст інтересів іноземних держав.

У листопаді 2016 р. Клінтонів звинуватили у запровадженні **корупційної системи для хабарів** по всьому світу. Серед українських жертводавців до фонду Клінтонів – Віктор Пінчук. За даними Wall Street Journal, по лінії фонду Пінчука було пожертвовано до фонду Клінтонів близько 8,6 млн дол. [5].